VERSLAG VAN DE VERKENNER

30 maart 2026

Hendrik Jan Biemond

Op 19 maart 2026 ben ik gebeld door mevrouw Pels van (destijds) GroenLinks met het verzoek om plausibele opties voor coalitievorming te onderzoeken voor een stabiel nieuw Amsterdams college. Ik heb het de afgelopen dagen als mijn taak gezien om de onderhandelingen, die zullen moeten leiden tot een collegeakkoord, aan een zorgvuldige start te helpen. Hierna volgt het verslag van mijn bevindingen.

Gespreksrondes

Op 20 maart 2026 zijn de uitnodigingen verstuurd aan alle politieke partijen die vertegenwoordigd zijn in de nieuwgekozen gemeenteraad. De gesprekken hebben op 23 en 24 maart 2026 plaatsgevonden. Daarbij zijn de volgende vragen aan de orde gesteld:

- Wat is uw duiding van de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen, en die van uw partij in het bijzonder?
- Welke mogelijkheden ziet u voor een college, en welke rol ziet u daarin weggelegd voor uw eigen partij?
- Op welke wijze en op welke onderdelen ziet u mogelijkheden voor samenwerking, mocht uw partij niet in het college komen?
- Wat is uw advies ten aanzien van het proces om tot een college te komen, en heeft u suggesties voor de aanpak van de informatie?
- Wat zijn volgens uw partij de prioriteiten van het toekomstige stadsbestuur?

Ik heb de partijen ook gevraagd om een brief waarin zij ingaan op deze vragen. Deze brieven heb ik als bijlagen aan mijn verslag gehecht.

Na ontvangst van de brieven en analyse van de gesprekken achtte ik het geraden een tweede gespreksronde te houden met respectievelijk PRO Amsterdam[1] en D66, en PRO Amsterdam, VVD en de Partij voor de Dieren (PvdD). Die tweede gespreksronde heeft op 27 maart 2026 plaatsgevonden.

Naast mijn gesprekken met de vertegenwoordigers van de partijen heb ik op 23 maart 2026 gesproken met de raadsgriffier, mevrouw Houtman, en op 25 maart met de gemeentesecretaris, mevrouw Lenstra. Op 22 en 26 maart 2026 heb ik gesproken met de burgemeester.

Ik ben iedereen met wie ik heb gesproken zeer erkentelijk voor het feit dat zij zich zo snel beschikbaar hebben gesteld voor de gesprekken. Ik heb alle gesprekspartners ervaren als openhartig en gedreven. Allen hebben vanuit hun eigen politieke overtuiging het beste voor met onze mooie stad. Kort gezegd, stemmen de gesprekken mij hoopvol voor de komende raadsperiode.

Duiding verkiezingsuitslag

Zoals gebruikelijk wordt de verkiezingsuitslag door de partijen verschillend geduid. De ene partij legt de nadruk op het behoud van de meerderheid in de raad van de huidige coalitie van PvdA, D66 en GroenLinks (met winst van een zetel), en anderen wijzen op de zetelwinst van de VVD (eveneens winst van een zetel). Weer anderen wijzen erop dat Amsterdam links heeft gestemd en dat er brede steun is voor sociaal beleid. Uit de verkiezingsuitslag wordt dus zowel een wens tot consolidatie als een wens tot verbreding afgelezen.

Feitelijk zijn de machtsverhoudingen in de raad door de verkiezingen niet wezenlijk veranderd. Op 23 maart 2026 maakten GroenLinks en PvdA bekend dat ze samen verder gaan als één fractie. Daarmee is een fractie ontstaan die meer dan een derde van de zetels in de gemeenteraad bezet. De samenvoeging van deze fracties betekent dat een coalitie zonder PRO Amsterdam, hoewel uiteraard theoretisch en getalsmatig mogelijk, ondenkbaar is.

[1] Op 26 maart 2026 heeft GroenLinks-PvdA bekend gemaakt dat zij verder gaat onder de naam Progressief Nederland (PRO). Met de griffie is geregeld dat GL-PvdA Amsterdam vanaf heden PRO Amsterdam wordt genoemd.

De opkomst

Al mijn gesprekspartners hebben hun zorgen geuit over de lage opkomst tijdens de verkiezingen. Vooropgesteld: anders dan weleens wordt beweerd, doet de opkomst geen afbreuk aan de legitimiteit van de verkiezingsuitslag. Maar de zorgen zijn terecht, vooral ook vanwege de verschillen in de opkomst tussen de stadsdelen en wijken. Ik wil graag de heer Asscher, de verkenner in 2022 citeren, omdat ik het niet beter kan formuleren dan hij, maar ook om te illustreren dat het een hardnekkig probleem is. Asscher schreef destijds:

'Opkomst is een symptoom. Een top van de ijsberg van eroderend vertrouwen.'

Hoewel niemand twijfelt aan de noodzaak van opkomstbevorderende maatregelen, zijn deze vaak niet meer dan symptoombestrijding. Ze pakken de dieperliggende oorzaak van het gebrek aan vertrouwen niet aan. Meer vertrouwen kan ontstaan als de gemeentelijke overheid zijn werk goed doet en de problemen van de mensen zichtbaar aanpakt. Misschien moeten we beginnen met het op orde brengen van de basis van de gemeentelijke taken in de wijken met de laagste opkomst.

Mogelijke coalities

Vanzelfsprekend moet bij de vorming van een coalitie recht worden gedaan aan de uitslag van de verkiezingen. Niet ter discussie staat de wens om te komen tot een stabiel bestuur. De partijen hebben mij verschillende coalitieopties voorgelegd, te weten:

- De voortzetting van de huidige coalitie van PRO Amsterdam en D66;
- PRO Amsterdam, D66 en VVD;
- PRO Amsterdam, PvdD en VVD;
- PRO Amsterdam, PvdD, BIJ1 en SP;
- PRO Amsterdam, PvdD, DENK en BIJ1;
- PRO Amsterdam, PvdD, Volt en DENK;
- PRO Amsterdam, D66 en Volt;
- PRO Amsterdam als minderheidscollege.

Opgave voor de stad

Ik heb al mijn gesprekspartners de vraag voorgelegd op welke onderwerpen in de komende raadsperiode de nadruk moet worden gelegd. Kortheidshalve verwijs ik naar de bijgevoegde brieven, waarin eenieder op die vraag is ingegaan.

Als ik terugkijk op de gesprekken die ik heb gevoerd constateer ik een rode draad: het ideaal van een gemeente die nabij is, een gemeente waarop je kunt rekenen. Een gemeente die bovenal de basistaken op orde heeft. Een gemeentelijke organisatie die werkt voor alle Amsterdammers. Veel partijen benoemen dat hier de komende raadsperiode veel aandacht voor nodig is. Een terugkerend thema in de gesprekken is daarbij dat de uitdagingen waar we als stad voor staan – zoals een schone stad, betaalbaarheid en weerbaarheid – om een pragmatische aanpak vragen, zonder al te veel ideologische politieke discussies.

Het ideaalbeeld van de gemeentelijke overheid sluit aan bij de organisatieverandering 2030 die reeds in gang is gezet. Deze verandering heeft onder meer tot doel de gemeentelijke organisatie wendbaarder en dienstbaarder te maken, gericht op het goed uitvoeren van haar taken en minder op het ontwikkelen van nieuwe plannen en nieuw beleid. Hoe de organisatie functioneert is daarmee onlosmakelijk verbonden met hoe college en raad functioneren.

De overeenstemming over de noodzaak van het op orde brengen van de basis geeft de volgende leidraden voor de onderhandelingen die op de verkenning volgen:

- Stel de opgaven van de stad centraal in de onderhandelingen;
- Leg geen nadruk op grote nieuwe beleidsambities, maar wees gericht op versterking van de uitvoeringsinstanties;
- Houd de langetermijnvisie in de gaten, ook ten aanzien van de gemeentelijke financiën.

Een ander thema dat veel partijen naar voren brengen, is het gebrek aan betaalbare woonruimte in Amsterdam. De wachtlijsten voor sociale huurwoningen zijn ellenlang, en voor Amsterdammers met een middeninkomen is er geen passend aanbod. Om de bestaande woningvoorraad beter te benutten is doorstroom noodzakelijk. De meeste partijen onderschrijven het belang van stevige regie op de markt. In de bouwambities tekenen zich verschillen af tussen partijen. PRO Amsterdam houdt onverkort vast aan de 40/40/20-verdeling, terwijl de VVD stelt dat een aanpassing van de

bouwverhoudingen nodig is, zodat er meer betaalbare koopwoningen gebouwd kunnen worden. D66 spreekt zich zonder meer uit voor een hoge woningbouwambitie. PRO Amsterdam benadrukt dat het voorzieningenniveau moet meegroeien. Ook de PvdD wijst op het belang van complete wijken.

Al met al kan uit de gesprekken worden geconstateerd dat er op het thema wonen zeker verschillen zijn tussen partijen, maar die lijken niet onoverbrugbaar.

Ik licht er tenslotte graag nog uit dat alle partijen, elk in hun eigen bewoordingen, aandacht vragen voor de aanpak van ongelijkheid en verdeeldheid in de stad. Amsterdam biedt niet al zijn inwoners dezelfde kansen en dreigt verder onbetaalbaar te worden. Dat heeft gevolgen voor de samenhang in de stad en de gemeenschapszin die juist zo Amsterdams zijn. Ik zie tussen partijen eensgezindheid om de tweedeling in de stad te bestrijden. Er liggen dus volop kansen voor het komende stadsbestuur om in samenwerking met de nieuwe gemeenteraad te (blijven) investeren voor gelijke kansen voor iedereen.

Datzelfde geldt voor de netcongestie en de hoge (fossiele) energierekening. Ook dit zijn onderwerpen waarover brede zorgen bestaan in de gemeenteraad.

Slotsom van de verkenning

De verkenning brengt mij tot een aantal overwegingen.

Ten eerste, uit de gesprekken volgt dat er niet alleen getalsmatig, maar ook inhoudelijk een variëteit aan coalities mogelijk is. Dat biedt hoe dan ook veel aanknopingspunten voor toekomstige samenwerking in de raad, tussen coalitie en oppositie. Dat is van belang, omdat de gewenste verbreding dus niet afhankelijk is van de samenstelling van het college. Op grond van de gesprekken heb ik de overtuiging opgebouwd dat er inhoudelijk meer ruimte is voor raadsbrede samenwerking dan voorheen. Juist omdat de uitdagingen die voorliggen, nopen tot een pragmatischer en minder strikt politieke benadering.

Ten tweede, de gemeente staat voor een grote interne opgave, zowel ten aanzien van de gemeentelijke organisatie als van de gemeentelijke financiën. Het vergt van een komend college veel discipline om die opgave in bestuurlijke eenheid tot een goed einde te brengen. Daarom zal bij de keuze van de coalitie de stabiliteit daarvan een grote rol moeten spelen.

Ten derde, uit de zetelverdeling in de raad volgt dat PRO Amsterdam het voortouw heeft in de coalitievorming.

In de brief van PRO Amsterdam worden de volgende coalities voorgesteld:

- PRO Amsterdam en D66 (25 zetels);
- PRO Amsterdam, VVD en PvdD (26 zetels); en
- PRO Amsterdam, PvdD, Volt en DENK/BIJ1/SP (23 zetels).

Ik heb ervoor gekozen de laatste variant niet nader te onderzoeken, omdat de eerste twee varianten naar maatstaven van stabiliteit en continuïteit de voorkeur hebben. In een tweede gespreksronde zijn de beide andere varianten beproefd. Beide gesprekken, dus met PRO Amsterdam en D66 enerzijds en PRO Amsterdam, VVD en PvdD anderzijds, verliepen uiterst plezierig, en van grote inhoudelijke blokkades lijkt in geen van beide varianten sprake te zijn.

Na afloop van de tweede gespreksronde en na ampel beraad hebben de fractievoorzitter en vicefractievoorzitter van PRO Amsterdam mij ter kennisgegeven op dit moment de voorkeur te geven aan een onderzoek naar de mogelijkheid om een coalitie te vormen tussen PRO Amsterdam en D66. Zij zien per saldo meer overeenkomsten met het verkiezingsprogramma van D66 en hebben de ervaring dat de samenwerking met D66 een solide basis biedt voor zorgvuldige besluitvorming over de organisatieverandering. Mede gezien vorenstaande overwegingen zou ik daarom willen adviseren zo snel mogelijk onderhandelingen te starten tussen PRO Amsterdam en D66, met als doel vóór de zomer een coalitieakkoord te presenteren.

Ik plaats daarbij de volgende kanttekening. Uiteraard kan een onderhandeling alleen in beslotenheid plaatsvinden. Maar het lijkt mij verstandig om de gemeenteraad tussentijds te voorzien van updates.